

الکافی (کلینی)

کتاب کافی از قدیمی‌ترین و معتبرترین کتاب‌های روایی شیعه می‌باشد که در عصر **غیبت صغری** نگاشته شده است. این کتاب توسط یکی از برجسته‌ترین روات و فقهای شیعه نگاشته شده است که تا کنون مانند آن نگاشته نشده و در طول بیش از هزار سال پیوسته مورد توجه و عنایت خاص علما و فقهای شیعه قرار داشته و بزرگان شیعه در منابع مهم روایی و تألیفات ارزشمند خود به آن **استناد** نموده‌اند. این کتاب شامل روایات پیامبر و اهل بیت آن حضرت علیهم السلام است که در آن به علوم و معارف اسلامی به بهترین شکل اشاره شده و با ترتیبی زیبا ارائه شده است. این کتاب فاصله زمانی کمی با اصول معتبر و اولیه شیعه دارد که از آنها گرفته شده و علاوه بر آن از دقت و گزیده‌گویی بالایی نیز برخوردار است. ابو جعفر، محمد بن یعقوب کلینی رازی از برجسته‌ترین علمای شیعه در آغاز قرن چهارم هجری (متوفای ۲۲۹ هجری) است.

فهرست مندرجات

- ۱ - درباره مولف
- ۱.۱ - مقام علمی
- ۲ - معرفی کتاب
- ۳ - ارزش و اعتبار کتاب
- ۴ - سخنان علما درباره کتاب
- ۵ - انگیزه نگارش
- ۶ - ویژگی‌های کتاب
- ۷ - روایات کتاب
- ۸ - شروح و تعلیقات
- ۸.۱ - شرح‌های کتاب
- ۸.۲ - حواشی کتاب
- ۸.۳ - ترجمه فارسی
- ۸.۴ - تحقیق
- ۹ - عناوین کتاب
- ۱۰ - نسخه‌شناسی
- ۱۰.۱ - نسخه‌های خطی
- ۱۱ - پانویس
- ۱۲ - منبع

درباره مولف

ثقة الإسلام، شیخ المشایخ، محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی، از بزرگان شیعه در زمان **غیبت صغرا** است که در نیمه دوم قرن سوم و نیمه اول قرن چهارم هجری از بزرگترین محدثین شیعه به شمار می‌رفت. او در عهد امامت امام یازدهم، در دهی به نام **کلین** در ۲۸ کیلومتری شهر ری و در خانه‌ای مملو از عشق و محبت به **اهل بیت علیهم السلام** چشم به جهان گشود.

← مقام علمی

عظمت و بزرگی کلینی در میان **اهل تسنن** به قدری است که این اثر روایتی از پیامبر نقل می‌کند که فرمود: «خداوند در آغاز هر قرن شخصی را برمی‌انگیزد که دین او را زنده و نامدار نگه‌دارد.» آنگاه به گفتگو پیرامون این حدیث پرداخته و می‌گوید: احیا کننده مذهب شیعه در آغاز قرن اول هجری **محمد بن علی امام باقر علیه السلام**، در ابتدای قرن دوم **علی بن موسی امام رضا علیه السلام** و در ابتدای قرن سوم **ابو جعفر محمد بن یعقوب کلینی رازی** بوده است.

معرفی کتاب

کتاب کافی شامل مجموعه **روایات اصول دین و فروع دین** است که از **ائمه - علیهم السلام -** روایت گردیده است. شیخ با سفر به شهرها و روستاهای سرزمینهای اسلامی و ارتباط با **راویان احادیث** و دستیابی به **اصول چهارصدگانه شیعه**، که **باران ائمه - علیهم السلام -** نگاشته بودند و با ارتباط با **نواب خاص امام زمان - علیه السلام -** مجموعه‌ای ارزشمند و اثری گرانبها و کتابی معتبر و جامع به نگارش در آورد. این کتاب از قدیمی‌ترین و معتبرترین **کتاب‌های روایی شیعه** می‌باشد که در عصر **غیبت صغری** توسط یکی از برجسته‌ترین روات و فقهای شیعه نگاشته شده است و در طول بیش از هزار سال پیوسته مورد توجه و عنایت خاص **علما و فقهای شیعه** قرار گرفته و بزرگان شیعه در منابع مهم **روایی و تألیفات** ارزشمند خود به آن استناد نموده‌اند. این کتاب فاصله زمانی کمی با اصول معتبر و اولیه شیعه دارد که از آنها گرفته شده و علاوه بر آن از دقت و گزیده‌گویی بالایی نیز برخوردار است. **شیخ مفید** می‌فرماید: کتاب کافی از بهترین کتاب‌های شیعه و پر فایده‌ترین آنهاست. **شهید اول، محمد بن مکی** می‌فرماید: کتاب کافی، **کتاب روایتی** است که تا کنون اصحاب و **علمای شیعه** مانند آن را نگاشته‌اند. **فیض کاشانی** می‌فرماید: کتاب کافی ارزشمندترین و معتبرترین و کاملترین و جامعترین کتاب از **کتب اربعه** است زیرا بر خلاف بقیه **کتب اربعه**، علاوه بر **فروع دین و ابواب فقه**، شامل **اصول دین** نیز می‌باشد و **روایات غیر صحیح** و ضعیف هم در آن وجود ندارد. **شهید ثانی** می‌فرماید: کتاب کافی آبی شیرین، زلال و گواراست و به جان خودم سوگند که همانند آن نگاشته نشده است و از ارزش کتاب می‌توان به منزلت

و جلال و بزرگی مؤلف آن نیز پی برد. علامه مجلسی می‌فرماید: کتاب کافی با ضابطه ترین و کامل ترین کتاب روایی و بهترین و بزرگترین تألیف مذهب بر حق شیعه است.

ارزش و اعتبار کتاب

کتاب کافی از قدیمی‌ترین و معتبرترین کتاب‌های روایی شیعه می‌باشد که در عصر غیبت صغری نگاشته شده است. این کتاب توسط یکی از برجسته ترین روات و فقهای شیعه نگاشته شده است که تا کنون مانند آن نگاشته نشده و در طول بیش از هزار سال پیوسته مورد توجه و عنایت خاص علما و فقهای شیعه قرار داشته و بزرگان شیعه در منابع مهم روایی و تألیفات ارزشمند خود به آن استناد نموده‌اند. این کتاب شامل روایات پیامبر و اهل بیت آن حضرت علیهم السلام است که در آن به علوم و معارف اسلامی به بهترین شکل اشاره شده و با ترتیبی زیبا ارائه شده است. این کتاب فاصله زمانی کمی با اصول معتبر و اولیه شیعه دارد که از آنها گرفته شده و علاوه بر آن از دقت و گزیده گویی بالایی نیز برخوردار است.

سخنان علما درباره کتاب

شیخ مفید می‌فرماید: «الکافی هو من أجلّ كتب الشيعة وأكثرها فائدة». کتاب کافی از بهترین کتاب‌های شیعه و پر فایده‌ترین آنهاست. شهید اول، محمد بن مکی می‌فرماید: «کتاب الکافی فی الحدیث الذی لم یعمل الاصحاب مثله». کتاب کافی، کتاب روایتی است که تا کنون اصحاب و علمای شیعه مانند آن را نگاشته‌اند. فیض کاشانی می‌فرماید: «الکافی اشرفها و اوثقها و اتمها و اجمعها لاشتماله علی الأصول من بینها و خلوه من الفضول و شینها». کتاب کافی ارزشمندترین و معتبرترین و کاملترین و جامعترین کتاب از کتب اربعه است زیرا بر خلاف بقیه کتب اربعه، علاوه بر فروع دین و ابواب فقه، شامل اصول دین نیز می‌باشد و روایات غیر صحیح و ضعیف هم در آن وجود ندارد. شهید ثانی می‌فرماید: «الکتاب الکافی و المنهل العذب الصافی، و لعمری لم ینسج علی منواله، و منه یعلم قدر منزلته و جلالة حاله». کتاب کافی آبی شیرین، زلال و گواراست و به جان خودم سوگند که همانند آن نگاشته نشده است و از ارزش کتاب می‌توان به منزلت و جلال و بزرگی مؤلف آن نیز پی برد. علامه مجلسی می‌فرماید: «أصبط الأصول و أجمعها، و أحسن مؤلفات الفرقة الناجية و أعظمها». کتاب کافی با ضابطه‌ترین و کامل‌ترین کتاب روایی و بهترین و بزرگترین تألیف مذهب بر حق شیعه است.

انگیزه نگارش

شیخ کلینی این کتاب را به درخواست یکی از دوستان خود به نگارش درآورده است. وی در مقدمه کتاب می‌فرماید: «و ذکرته أن أمورا قد أشکلت علیک، لا تعرف حقائقها لاختلاف الروایة فیها و أنك تعلم أن اختلاف الروایة فیها لاختلاف عللها و أسبابها و أنك لا تجد بحضرتک من تذاکره و تفاوضه ممن تنق بعلمه فیها و قلت إنک تحب أن یكون عندک کتاب کاف یجمع فیہ من جمیع فنون علم الدین، ما ینتفی به المتعلم و یرجع الیه المسترشد، و یأخذ منه من یرید علم الدین و العمل به بالأثار الصحیحة عن الصادقین علیهم السلام و السنن القائمة التي علیها العمل و بها یؤدی فرض الله عز و جلّ و سنة نبیه صلی الله علیه و آله و سلم و قلت لو کان ذلك رجوت أن یكون ذلك سببا بتدارك الله بمعونته و توفیقه لإخواننا و أهل ملتنا و یقبل بهم إلی مرآشدهم... و قد بیسر الله و له الحمد تألیف ما سألت و أرجو أن یكون بحیث توخیت فمهما کان فیہ من تقصیر فلم تقصر نیتنا فی إهداء النصیحة إذ كانت واجبة لإخواننا و أهل ملتنا مع ما رجونا أن نكون مشارکین لكل من اقتبس منه و عمل بما فیہ فی دهرنا هذا و فی غایره إلی انقضاء الدنیا». [۱] یعنی برادرم! اموری را فرموده بودید که بر شما مشکل گشته و حقایق آنها را نمی‌دانید چرا که روایات مختلفی درباره آنها وارد شده و اختلاف روایات نیز به دلیل اختلاف علل و اسباب آن است و کسی که بتوانی با او مذاکره و مباحثه نمایی نیز در اختیار نداری و گفته بودی دوست داری کتابی داشته باشی که شامل تمام علوم و معارف دین باشد و دانشجو و دانشمند نیز بتوانند به آن مراجعه نمایند و از آن علم دین را فرا گرفته و به آن عمل نمایند و آن گرفته شده از روایات صحیح از ائمه علیهم السلام و سنت های پا برجایی باشد که به آنها عمل می‌شود و واجبات الهی و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به وسیله آنها عمل می‌شود. و گفته بودی که امید واری به یاری و توفیق خداوند این کتاب وسیله‌ای گردد برای مراجعه دیگر برادران و پیروان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام و موجب راهنمایی آنها گردد... و خدا را شکر که نگارش کتابی را که درخواست نموده بودید آسان ساخت و امیدوارم که همانگونه باشد که انتظار داشتید و اگر کوتاهی در آن باشد، در خیر خواهی خود هیچ کوتاهی نکرده‌ام چرا که نیت خیر برای برادران دینی و اهل مذهب حق واجب است. به امید آنکه ما نیز در ثواب کسانی که آن را فرا گرفته و به آن عمل می‌کنند در این زمان تا پایان دنیا شریک باشیم.

ویژگی‌های کتاب

۱- از ویژگی‌های مهم این کتاب، هم عصر بودن مؤلف آن با سفرای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و دسترسی داشتن وی به آنها است. خصوصا که سفرای آن حضرت در شهر بغداد بودند و کلینی نیز در آن شهر بوده و سال وفات وی مصادف با سال وفات آخرین سفیر امام عصر ارواحنا له الفداء علی بن محمد سمیری بوده است. ۲- مؤلف در این کتاب مفید به ذکر کل سنت تا امام معصوم علیه السلام است و این خود ارزش و اعتبار خاصی را به روایات کتاب می‌دهد. ۳- در این کتاب روایات به ترتیب اعتبار آورده شده‌اند و روایات اول هر باب از جهت سند و اعتبار از درجه بالاتری برخوردارند. ۴- این کتاب شامل تمام علوم و معارف اسلامی است که از اهل بیت علیهم السلام روایت شده و به دست مؤلف آن رسیده و شامل اکثر مباحث عقیدتی و فقهی است.

روایات کتاب

کتاب کافی شامل بیش از ۱۶ هزار روایت است که این تعداد روایت از تمام روایات صحاح سته نیز بیشتر است.

شروح و تعلیقات

برخی از شروح اصول و فروع کافی عبارتند از: الشافی فی شرح الکافی، خلیل بن الغازی القزوینی شرح اصول کافی، امیر اسماعیل خاتون آبادی؛ شرح اصول کافی، مولی محمد امین بن محمد شریف؛ شرح اصول کافی، ح سین السجاسی الزنجانی؛ شرح اصول کافی، محمد حسین یحیی النوری؛ شرح فروع کافی، خلیل القزوینی؛ شرح فروع کافی، آغا محمد هادی بن المولی محمد صالح المازندرانی؛ شرح الکافی (مرآة العقول)، علامه محمد باقر مجلسی ...

← شرح های کتاب

۱- جامع الأحادیث و الأقوال نوشته شیخ قاسم بن محمد بن جواد بن الوندی متوفی بعد از سال ۱۱۰۰ هجری. ۲- الدر المنظوم من کلام المعصوم نوشته شیخ

علی بن محمد بن حسن بن زین الدین شهید ثانی، درگذشته ۱۱۰۴ هجری. ۲- شرح ملا صدرا شیرازی، درگذشت ۱۰۵۰ هجری. ۴- مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول نوشته علامه مجلسی، درگذشته به سال ۱۱۱۰ هجری. ۵- الوافی نوشته فیض کاشانی متوفای ۱۰۹۱ هجری.

← حواشی کتاب

۱- حاشیه علامه مجلسی. ۲- حاشیه ابو الحسن شریف فتونی عاملی متوفای ۱۱۲۸ هجری. ۳- حاشیه سید میر ابوطالب بن میرزا بیک فندرسکی از افاضل اوائل قرن دوازدهم هجری. ۴- حاشیه شیخ زین الدین ابو الحسن علی بن شیخ حسن صاحب معالم. ۵- حاشیه شیخ محمد بن حسن بن زین الدین شهید ثانی معروف به شیخ محمد سبط عاملی درگذشت سال ۱۰۳۰ هجری.

← ترجمه فارسی

۱- تحفة الاولیاء نوشته محمد علی بن حاج محمد حسن اردکانی. ۲- الصافی شرح اصول کافی و شرح فروع کافی نوشته شیخ خلیل بن غازی قزوینی خلاصه. محمد جعفر بن محمد صفی ناعسی فارسی این کتاب را خلاصه کرده است.

← تحقیق

بر این کتاب تحقیقات فراوانی نگاشته شده است مانند: ۱- رموز التفاسیر الواقعة فی الکافی و الروضة نوشته مولی خلیل بن غازی قزوینی. ۲- جامع الرواة نوشته حاج محمد اردبیلی از شاگردان علامه مجلسی. ۳- الفوائد الکاشفة نوشته محمد حسین طباطبایی تبریزی. ۴- البیان البدیع نوشته سید حسن صدر. ۵- رجال الکافی حاج سید حسین طباطبائی بروجردی.

عناوین کتاب

مطالب کتاب تحت این عناوین آمده است: العقل و الجهل - فضل العلم - التوحید - الحجة - الإیمان و الکفر - الدعاء - فضل القرآن - العشرة - کتاب الطهارة - الصلاة - الزکاة - الصیام - الحج - الزیارات - الجهاد - المعیشة - النکاح - العقیقة - الطلاق - العتق - التذییر - الکتابة - الصید - الذبائح - الأطفعة - الأشربة - الری و التجمل - المروءة - الدواجن - الوصایا - الموارث - الحدود - الدیات - الشهادات - القضاء و الأحکام - الأیمان - النذور - الکفارات - الروضة.

نسخه شناسی

نسخه ای از کتاب کافی به زبان عربی و به تصحیح **علی اکبر غفاری** در ۸ جلد توسط دار الکتب الإسلامیة در سال ۱۴۰۸ هجری قمری در تهران به چاپ چهارم رسیده است. چاپ اول این کتاب در سال ۱۳۸۸ ه ق می‌باشد.
نسخه دیگری از کتاب کافی به زبان عربی در ۱۵ جلد به تصحیح پژوهشگران مرکز تحقیقات دار الحدیث در سال ۱۴۲۹ هجری قمری توسط انتشارات دار الحدیث للطباعة و النشر به چاپ رسیده است.

← نسخه‌های خطی

۱- نسخه‌ای در خزانه نسخه‌های خطی کتابخانه حضرت **آیه الله نجفی مرعشی** در شهر مقدس قم. تاریخ نگارش این نسخه ۱۰۷۱ هجری است و در محضر علامه مجلسی نیز قرائت شده است. ۲- نسخه‌ای دیگر در خزانه نسخه‌های خطی کتابخانه حضرت **آیه الله نجفی مرعشی** در شهر مقدس قم. تاریخ نگارش این نسخه ۱۰۹۲ هجری است و تعلیقه‌های فراوانی به خط **شیخ حر عاملی** بر آن است. ۳- نسخه دیگری در خزانه نسخه‌های خطی کتابخانه حضرت **آیه الله نجفی مرعشی** در شهر مقدس قم. این نسخه تصحیح و مقابله شده و تعلیقه‌های فراوانی از شرح **مولی صالح مازندرانی** بر آن است.

پانویس

۱. ↑ الاصول من الکافی، ج ۱، ص ۸.

منبع

نرم افزار جامع فقه أهل البيت عليهم السلام، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی سایت اندیشه قم، برگرفته از مقاله «الکافی».

رده‌های این صفحه : تراجم | حدیث شناسی | کتب اربعه | کتب حدیثی شیعه | محدثین شیعه